

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 29.04.16

Adam Bodnar

II.5150.9.2014.MK

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości –

Prokurator Generalny

W moim ciągłym zainteresowaniu pozostaje problematyka dostępu do pomocy prawnej (w tym z urzędu) dla osoby zatrzymanej w trybie art. 244 Kodeksu postępowania karnego.

Problematyka ta była przedmiotem mojej korespondencji m.in. z Prezesem Naczelnej Rady Adwokackiej, który w piśmie z dnia 10 marca 2016 r. stanowiącym odpowiedź na wystąpienia Rzecznika z dnia 5 października 2015 r. i z dnia 7 grudnia 2015 r. podkreślił w szczególności, że obowiązujące przepisy nie precyzują form, w jakich zatrzymany może realizować przysługujące mu prawo dostępu do adwokata. Obowiązujący art. 245 § 1 k.p.k. stanowi jedynie, że zatrzymanemu, na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem bądź radcą prawnym, a także bezpośrednią z nim rozmowę. Jak wskazał Prezes NRA, w praktyce nie jest jasne, czy zatrzymany może realizować prawo dostępu do adwokata także na odległość, w formie rozmowy telefonicznej. Doświadczenie pokazuje natomiast, że w praktyce się to nie zdarza. Obowiązujące przepisy zezwalające na kontakt telefoniczny z adwokatem odnoszą się wyłącznie do osób tymczasowo aresztowanych i skazanych (por. art. 217 c § 1 pkt 1 k.k.w.). W ocenie Naczelnej Rady Adwokackiej uzasadnione jest doprecyzowanie obowiązujących przepisów poprzez wskazanie, że zatrzymany może kontaktować się z adwokatem także korzystając z aparatu telefonicznego. Jak zaznaczył Prezes NRA, z uwagi na niedoprecyzowane brzmienie przepisu art. 245 § 1 k.p.k., konieczne jest

uszczerbowienie tego przepisu, aby zapewnić wszystkim zatrzymanym, niezależnie od miejsca, czasu, pory dnia i organu przeprowadzającego zatrzymanie, identyczne gwarancje procesowe. Jak wskazał bowiem Prezes NRA obecne brzmienie art. 245 § 1 k.p.k. może w praktyce prowadzić do sytuacji, w których w zależności od zaplecza techniczno-organizacyjnego bądź stanowiska organu dokonującego zatrzymania, możliwość realizacji prawa do kontaktu z adwokatem nie będzie identyczna. Pozostawienie zaś w gestii organów zatrzymujących rozstrzygnięcia o formie realizacji prawa do kontaktu z adwokatem „w dostępnej formie” jest wysoce niepożądane i może niewystarczająco zabezpieczać interesy zatrzymanych. Konieczne jest wprowadzenie jednolitego standardu dostępu do adwokata dla zatrzymanego, także w formie rozmowy telefonicznej, przewidzianego jasnym i precyzyjnym przepisem. W ocenie Naczelnej Rady Adwokackiej doprecyzowanie art. 245 § 1 k.p.k. w zakresie odnoszącym się do dostępnych form kontaktu z adwokatem jest niezbędne także z uwagi na fakt, że zatrzymanemu przysługuje prawo do obrony (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2004 r., V KK 194/03), a efektywna realizacja prawa do kontaktu z adwokatem jest niezbędne także z uwagi na to, że moment zatrzymania w większości przypadków poprzedza późniejsze przedstawienie zatrzymanemu zarzutu popełnienia przestępstwa. Jak zaznaczył przy tym Prezes NRA, w praktyce zdarzają się przypadki, gdy ze względu na brak formalnego statusu podejrzanego, zatrzymanym odmawia się skorzystania z gwarancji procesowych przynależnych osobom, mającym już status podejrzanego. Zatrzymany może nie mieć pewności co do tego, w jakim charakterze będzie przesłuchiwany - świadka, czy podejrzanego - a co bardziej istotne, od jakich okoliczności będzie to uzależnione. Na jego sytuację w istotny sposób wpłynąć może zakres informacji, jaki przekaze w trakcie nieformalnego tzw. rozpytania. Z perspektywy osoby zatrzymanej, zatrzymaniu towarzyszy ogromna niepewność i presja psychiczna z nim związana, a co za tym idzie niezdolność do właściwej i realnej oceny własnego położenia. Z tego względu konieczne jest istnienie realnej możliwości kontaktu i rozmowy z adwokatem. Zatrzymany potrzebuje bowiem pomocy podmiotu niezależnego od organu dokonującego zatrzymania, organów ścigania i sądu, potrzebuje kontaktu z osobą, która dobrze poinformuje go o jego prawach i obowiązkach, której będzie mógł zaufać. Naczelna Rada Adwokacka przypominała również, że jedynie wtedy, kiedy zatrzymanemu zapewni się zapoznanie się z poradą prawną odnoszącą się do całokształtu skutków, które może nieść

dla niego sprawa - nie tylko tych krótkoterminowych - może on realizować swoje prawo do obrony zgodnie ze swoim rzeczywistym interesem procesowym. Ocena interesu zatrzymanego polegająca na ograniczeniu go wyłącznie do kwestii zwolnienia, nie może stanowić rzeczywistej realizacji prawa do obrony, jeżeli zatrzymany nie ma świadomości co do konsekwencji, jakie jego konkretne oświadczenia procesowe, czy podjęte przez niego czynności, nieść mogą dla sprawy, a które ujawnią się na jej późniejszym, w szczególności jurysdykcyjnym etapie.

W pełni aprobuje pogląd wyrażony przez Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie zmiany art. 245 § 1 k.p.k., w zakresie wskazanym przez Naczelną Radę Adwokacką, tak, by prawo do adwokata lub radcy prawnego dla zatrzymanego było w pełni urzeczywistnione w praktyce, bez żadnych okoliczności dyskryminujących.

Istotne uprawnienia dla osób zatrzymanych, podejrzanych i oskarżonych gwarantuje dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumienia się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. U. UE z 2013 r., L 294/1). Termin implementacji dyrektywy upływa w dniu 27 listopada 2016 r.

W tym stanie rzeczy zwracam się jednocześnie o poinformowanie, na jakim etapie znajduje się proces implementacji do polskiego porządku prawnego przepisów ww. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2013/48/UE i jakie zmiany prawa przewidziane są w tym zakresie.